

СТУДІЇ

УДК 37:93/94]:378.4(477.84) “1993/2017”
DOI 10.25128/2225-3165.19.02.01

Volodymyr Misko

PhD (History), Associate Professor,
Department of History of Ukraine, Archaeology and Special Historical Studies,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine)
festlemko@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0113-9966>

Володимир Місько

Кандидат історичних наук, доцент,
Кафедра історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (Україна)

Yaroslav Seko

PhD (History), Associate Professor,
Department of the World History and Religious Study,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine)
sekoyar@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0927-0958>

Ярослав Секо

Кандидат історичних наук, доцент,
Кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (Україна)

Iryna Fedoriv

PhD (History), Associate Professor,
Department of the World History and Religious Study,
Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine)
feiorl@i.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1344-8053>

Ірина Федорів

Кандидат історичних наук, доцент,
Кафедра всесвітньої історії та релігієзнавства,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (Україна)

ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМ. В. ГНАТЮКА В ДОБУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1993–2017)

Анотація. Мета дослідження – висвітлити основні віхи становлення історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка з часу його відновлення (1993) у добу незалежності України в контексті суспільно-політичних та громадсько-культурних процесів; проаналізувати його організаційну, навчальну, наукову та виховну діяльність у зв'язку з ключовими змінами, що відбувалися в освітньо-науковому просторі. Методологія праці: використано принципи історизму та об'єктивності; загальнонаукові (аналіз, синтез, індукція та дедукція, порівняння, узагальнення та ін.), спеціально-історичні (історико-хронологічний, історико-порівняльний, системно-структурний, ін.) наукові методи, а також міждисциплінарний і плюралістичний підходи до вивчення організації й діяльності історичного факультету ТНПУ ім. В. Гнатюка. Наукова новизна: вперше цілісно зібрано, систематизовано й проаналізовано усі сфери діяльності історичного факультету у добу незалежності, висвітлено нові актуальні сьогоденню й важливі факти з роботи підрозділу у контексті тих змін, що відбувались в університеті, регіоні та Україні загалом. Висновки: діяльність історичного факультету ТНПУ ім. В. Гнатюка в окреслений період свідчить, що він перетворився на потужний регіональний навчальний, науково-освітній і методичний центр із підготовки нового покоління вчителів історії,

поставивши собі за мету – формувати нову українську еліту, що стало однією з основних його освітніх і виховних місій. Майбутнє факультету бачиться у зв'язку з глобальними інформаційними та науково-освітніми змінами.

Ключові слова: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, історичний факультет, доба незалежності України, навчальна, наукова, виховна діяльність, суспільно-політичні й освітні процеси.

FACULTY OF HISTORY OF TERNOPIL VOLODYMYR HNATYUK NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY IN THE AGE OF INDEPENDENCE (1993–2017)

Summary. The purpose of the study is to highlight the major milestones of the formation of Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University since its restoration (1993) in the era of Ukraine's independence in the context of socio-political and socio-cultural processes; to analyze its organizational, educational, scientific and pedagogical activities with regard to the key changes that have taken place in the educational and scientific spheres. Methodology of work: is based on the usage of historicism and objectivism principles, general-scientific (analysis, synthesis, induction and deduction, etc.), special historical (historical-chronological, historical-comparative, systemic-and-structural, etc.) and other scientific methods as well as interdisciplinary and pluralistic approaches to the study of the organization and activities of the Faculty of History of (V. Hnatyuk) TNPU have been used. Scientific novelty: for the first time all fields of activity of the Faculty of History in the time of independence were comprehensively collected, categorized and analyzed, and new timely and important facts from the work of the Department in the context of the changes that took place in the university, the region and Ukraine in general were highlighted. Conclusions: the activities of TNPU Faculty of History in the period indicated show that it has become a powerful regional educational, scientific and methodological center for the preparation of a new generation of history teachers, aiming to form new Ukrainian elite, which has become one of its main educational and pedagogical missions. The future of the faculty is seen in the context of global information, scientific and educational changes.

Keywords: Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University, Faculty of History, era of independence of Ukraine, educational, scientific, pedagogical activities, socio-political and educational processes.

Продовження. Початок у Вип. 21.

Постановка проблеми. Здобуття Україною незалежності, зростання національної самосвідомості народу відкривали нові можливості в реформі освіти, відчувалась нагальна потреба її гуманізації. У суспільстві був запит на нові знання щодо сутності суспільства, механізмів і принципів його управління, економічних законів функціонування ринку тощо. Дослідження освітніх процесів у регіональному розрізі у контексті конкретних суспільно-політичних та громадсько-культурних процесів, сприятиме відтворенню цілісної картини історії краю, зокрема, її освітньої складової. Реформа освіти триває в Україні й сьогодні та є надзвичайно актуальною й необхідною вимогою часу, особливо у контексті формування модерної української нації та сучасної непростой політичної ситуації. Об'єктивний аналіз освітніх процесів, що відбувалися на Тернопільщині у 1990–2000-их роках, сприятиме поглибленню вивчення як окремих галузей освіти й науки краю, так і організації й функціонування конкретних навчальних закладів освіти, допоможе врахувати це в сучасних умовах освітніх реформ.

Аналіз досліджень. Діяльність історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка “шляхом утвердження й визнання”, основні етапи його навчально-виховної та наукової діяльності неодноразово висвітлювалась його деканом, професором М. Алексієвцем (Алексієвець, 2001; Алексієвець, 2003а; Алексієвець, 2003b та ін.), доцентами А. Фартушняком (Фартушняк, 2003: 5), О. Петровським (“Агустіс”, 2001: 3; Петровський, 2017: 8), І. Федорів (Федорів, 2003; Федорів, 2012; Федорів, 2015) та ін. Проте цілісного комплексного розкриття окреслена тема в науковій літературі досі не мала. Для об'єктивного аналізу проблеми залучено джерельні матеріали, зокрема з архіву ТНПУ ім. В. Гнатюка, періодики; спогади.

Мета дослідження – висвітлити основні віхи становлення історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені

Володимира Гнатюка з часу його відновлення (1993) у добу незалежності України в контексті суспільно-політичних та громадсько-культурних процесів; проаналізувати його організаційну, навчальну, наукову та виховну діяльність у зв'язку з ключовими змінами, що відбувалися в освітньо-науковому просторі.

Виклад основного матеріалу.

“...Історичний факультет повинен бути відкритий!”

Дев'яності роки минулого століття стали плідними для багатьох починань, адже здобуття Україною незалежності вимагало кардинальних змін у суспільстві. Передусім посилюється увага до історії. Позбувшись статусу “служниці ідеології”, вона, здавалося, знову стала “вчителькою життя”, а суспільна роль історика, “як такого, що розтлумачить, збереже і передасть наступним поколінням” (Федорів, 2003: 3), зросла.

Інтерес до минулого та історичних знань, тісно переплітався з потребами молодій державі в істориках нового покоління, здатних не лише повернути із забуття людей та події, але й запропонувати нову концепцію національної історії, орієнтовану на зростання в складних умовах суспільних трансформацій. Історики мали долучитися до створення нової системи освіти та виховання, ввівши до неї ідеї національного відродження та патріотизму.

Загальнодержавні тенденції були особливо відчутні на Тернопільщині, яка в ті роки переживала значне громадянське піднесення. Багато викладачів педагогічного інституту були активними учасниками суспільного життя і залучалися до розробки стратегії реформ в області.

Без перебільшення – “створення історичного факультету було велінням часу” (Алексієвець, 2003: 3). А відкриття у 1992 р. на географічному факультеті ТДІІ спеціальності “Історія” – лише перший крок до цього. У вересні цього ж року 36 першокурсників розпочали навчання, ще не знаючи, що тим самим розпочали історію нового факультету.

Розв'язання державницьких завдань вимагало принципово іншого формату, аніж відкриття спеціальності. Це чудово розуміли гуманітарії інституту, які активно переосмислювали не лише методологію, але й вектори розвитку України. Для них національна державність стала не тільки розв'язком тривалої традиції боротьби і прагнень українців, але й викликом, адже ніхто тоді не мав чіткого бачення її розвитку.

Ідея М. М. Алексієвця відкрити історичний факультет виявилася напрочуд конструктивною і вчасною (Фартушняк, 2003: 5). Творення історичного факультету мало стати ствердною відповіддю щодо готовності гуманітаріїв долучитися до розбудови держави.

Ініціативу викладачів підтримав ректор В. Кравець, який у цьому вбачав елемент зростання педагогічного інституту. 31 серпня 1993 р. він підписав наказ про створення історичного факультету (Наказ № 131 від 31.08.1993. Архів ТНПУ). Виступаючи на першому засіданні ради факультету, В. Кравець був відвертий: “Створення історичного факультету – певний аванс нашому інституту. І по мірі повернення боргу буде розв'язуватись питання його подальшого існування” (Архів ТНПУ. Спр. 2730. Арк. 1). Також ректор накреслив першочергові завдання для колективу – створення традицій, зміцнення кадрового потенціалу, робота над новими спеціальностями.

Оптимістично на започатковану справу дивився декан М. Алексієвець, який у вітальному виступі відзначив: “Утворення історичного факультету... є виявом... багаторічної і цілеспрямованої роботи істориків інституту, безперечно зумовленої потребами національної школи у підготовці істориків нового покоління. Благо, нині починають розуміти, що без осмислення історії України, її культури, уроків, не можна розв'язати питання національного відродження, становлення української державності.

Народжується колектив, нова спеціалізація “історія” у структурі інституту, учитель історії, і найголовніше, щоб він був науковим, професійним, компетентним, котрий готуватиме істориків для національної школи” (Архів ТНПУ. Спр. 2730. Арк. 6).

Новий навчальний рік розпочало 42 викладачі, в числі яких 2 – доктори наук та 27 – доцентів, а також 92 студенти – 56 на першому курсі та 36 – на другому (Архів ТНПУ. Спр. 2730. Арк. 6–7).

Одночасно зі створенням факультету відбулися чергові реорганізації кафедр. На базі кафедри історії і політології було створено кафедру історії України (завідувач – проф. П. Коріненко) та всесвітньої історії і методики її викладання (завідувач – проф. М. Алексієвець) (Наказ № 131 від 31. 08. 1993. Архів ТНПУ).

Кафедра філософії і економічної теорії гуманітарних факультетів та кафедра філософії і економічної теорії природничо-математичних факультетів були реорганізовані в кафедру філософії і соціології та кафедру економічної теорії (завідувач – доц. А. Григоруку) (Наказ № 131 від 31. 08. 1993. Архів ТНПУ), а 13 вересня 1993 р. кафедра філософії і соціології була поділена на кафедру соціології і логіки (завідувач – доц. О. Огир) та кафедру філософії (завідувач – доц. В. Шанайда) (Наказ № 144 від 13. 09. 1993. Архів ТНПУ). Шостою кафедрою в структурі факультету була кафедра української і зарубіжної культури (з 30 грудня 1993 р. – культурології, завідувач – доц. М. Ревуцький) (Наказ № 195 від 30. 12. 1993. Архів ТНПУ).

Складні економічні реалії 1990-х не дозволили розвинути всі напрямки. Багато задумів щодо відкриття нових спеціальностей довелося відкласти на перспективу. Зазнала реорганізації й структура факультету – кафедри соціології і логіки (Наказ № 157 від 28. 12. 1994. Архів ТНПУ) й культурології були розформовані, а кафедри філософії і економічної теорії об’єднані в одну – кафедру філософії і економічної теорії на чолі з А. Григоруком (Наказ № 95 від 08. 07. 1996. Архів ТНПУ).

У 1998 р. після поділу кафедри всесвітньої історії виникли кафедра стародавньої і середньовічної історії (завідувач – доц. Т. Гонтар) й кафедра нової і новітньої історії та методики викладання історії (завідувач – проф. М. Алексієвець) (Наказ № 92 від 31. 08. 1998. Архів ТНПУ). Таким чином, факультет набув своєї нинішньої структурної форми.

Кроки зростання...

Дев’яності роки стійко асоціюються з розвалом економіки та усталеного укладу життя. Багато тогочасних ініціатив виявилися нежиттєздатними, а отже, зникли у вирі інфляції, безробіття і безгрошів’я. Історичний факультет, як і педагогічний інститут цілому, змогли не лише вистояти, але й закласти основу для майбутнього розвитку.

Стратегія факультету передбачала роботу в умовах становлення ринкових відносин та конкуренції з історичними факультетами інших педагогічних університетів та інститутів Львова, Чернівців, Кам’янка-Подільського, Луцька.

Історичний факультет активно шукав себе, орієнтуючись на майбутнє – “задля наукового, освітнього, культурного утвердження українського суспільства” (Алексієвець, 2001: 1). Першою умовою цього стало зростання викладацького складу, якому вдалося запропонувати якісний і професійний інтелектуальний продукт, привабливий для мислячих й ініціативних абітурієнтів. Факультет гарантував не лише нові можливості та знання, але й визначив своєю місією виховання національної еліти, формування нового покоління істориків та лідерів незалежної України.

У перші роки молодий факультет мав, за словами декана М. Алексієвця, “подбати про свій престиж, авторитет, своє обличчя” (Архів ТНПУ. Спр. 2874. Арк. 55), і, витримавши конкуренцію з іншими історичними факультетами, вийти

за межі провінційного факультету (Алексієвець, 2003: 3). Деканові вдалося створити у колективі добрий мікроклімат, об'єднаний відчуттям спільної справи, скоординувати роботу основних підрозділів – ради факультету, деканату, методичної комісії та кафедр щодо пошуку власної навчально-освітньої моделі.

Справу навчання і виховання майбутньої української еліти М. Алексієвець прагнув поставити на наукову систему організації освіти, яка б спиралася на передовий світовий досвід і відповідала характеру й традиціям найкращих університетів України і Європи. М. Алексієвець вказував на важливість, з одного боку, добору і виховання професорсько-викладацького складу, а з другого, – нагромадження науково-освітніх традицій і перебудови змісту освіти на нових методологічних засадах: “Зміст історичної освіти мав охоплювати не лише теоретичні знання, а й способи практичної діяльності, творчий досвід, ціннісні орієнтири народу” (Людина енергетики, 2017: 8).

Готових відповідей не було, але наявні у викладачів знання та досвід стали в нагоді для роботи на раді факультету. До її першого складу увійшли: декан М. Алексієвець (голова), заступник декана О. Петровський, завідувачі кафедр – П. Коріненко, М. Ревуцький, В. Шанайда, О. Огир, А. Григоруку, викладачі – О. Ятишук (секретар), А. Фартушняк, В. Шепетюк, а також студенти – Оксана Луцишин (студентський декан), старости академічних груп Володимир Ткач, Борис Ракович, Наталія Микулинська та студентський профорг Любомир Крупа (Архів ТНПУ. Спр. 2730. Арк. 2).

Бачення перспективи є важливою запорукою успіху, однак, на початках необхідно було створити умови для навчального процесу. Поряд із деканом, значну організаційну роботу здійснювали його заступники з навчальної роботи О. Петровський та з виховної – І. Шумський, голова методичної комісії П. Коріненко та секретар деканату І. Ракович.

Пріоритетом перших років, на думку декана, мало стати розв'язання трьох головних проблем: удосконалення навчально-методичної документації, поліпшення навчально-методичної бази та “крен на науку” (Архів ТНПУ. Спр. 2874. Арк. 55).

В основу навчального процесу було закладено навчальний план, зорієнтований на потреби національної школи. Більшість із майже 60 предметів належала україністиці, вводилися тоді ще незвичні політологія, соціологія, релігієзнавство. Важливе місце відводилося організації навчальних практик – археологічної, краєзнавчої, етнографічної та педагогічної.

Розробляючи нові курси, колектив орієнтувався на міжнародні стандарти науково-дослідницької роботи. Так, В. Шепетюк орієнтував колег “на університетський рівень”, на розробку авторських програм та “творче змагання різних історичних шкіл” (Архів ТНПУ. Спр. 3029. Арк. 1).

Результатом методичної роботи кафедр стало створення сучасних базових курсів: “Історія вітчизняної і зарубіжної культури” й “Історія слов'янських народів” (проф. М. Алексієвець), “Історія слов'янських народів” (С. Лук'яненко, В. Савенко), “Новітня історія країн Західної Європи і США” (проф. П. Коріненко), “Нова історія” і “Новітня історія” (доц. І. Боровська), “Соціологія” (доц. М. Братасюк), “Історія середніх віків” (доц. Т. Гонтар), “Основи економічної теорії” (доц. А. Григоруку), “Нова історія”, “Історія і теорія держави і права” (доц. М. Гришук), “Історія України” (доц. Ю. Свідерський, доц. О. Полянський, доц. А. Фартушняк), “Історія країн Азії і Африки” (доц. В. Шепетюк), “Загальна археологія” і “Археологія України” (ст. викл. О. Петровський), “Історія стародавнього світу” (ас. І. Шумський) тощо.

Окремо відзначимо організацію практик. Загальне керівництво археологічною практикою було покладене на О. Петровського. Спільно із працівниками

краєзнавчого музею О. Гаврилюком, Б. Строценом, М. Ягодинською здійснювалися розкопки в Антонівцях Шумського району, Збаражі.

У 2000-х рр. виникла цікава співпраця з “Замками Тернопілля”, в рамках якої проводилися розкопки у Вишнівці, Збаражі, Теревовлі. Історики також приймали участь у експедиціях під керівництвом львівського археолога М. Філіпчука у Пліснеську Львівської області, де досліджувалося давньоруське городище.

Значна пошукова робота у межах області здійснювалася під час етнографічної та краєзнавчої практик (керівники – С. Лук’яненко, Т. Гонтар). Групи студентів спрямовувалися в різні райони області для польових досліджень, збору етнографічних матеріалів, фіксації й опису пам’яток. Навички музейної роботи засвоювалися студентами на базі обласних краєзнавчого та художнього музеїв.

Валентині Свідерській вдалося налагодити добрі зв’язки з тернопільськими школами № 3, 6, 15, 16, 23 для проведення педагогічної практики. Спілкуючись із провідними методистами та вчителями-істориками, студенти-практиканти мали змогу вперше застосувати набуті на факультеті знання, вміння і навички.

До навчання на факультеті запрошувалися фахівці з-за меж інституту. Так, археолог Ігор Герета викладав “Методику археологічних досліджень”, керував польовими практиками у Чернелеві-Руському, активно консультував студентів у пошуковій роботі (Петровський, 2017: 8). Директор Тернопільського обласного державного архіву Богдан Хаварівський знайомив із основами архівної роботи. З окремими лекціями перед студентами виступали вітчизняні й зарубіжні історики. До читання дисциплін психолого-педагогічного та гуманітарного циклу залучалися провідні викладачі інституту – професори В. Кравець, М. Фіцула, Й. Свинко, доценти В. Чайка, Г. Радчук, Е. Палихата, Н. Поплавська. Зорієнтованість факультету на якісну освіту, спонукала декана запрошувати до читання лекцій зарубіжних науковців, серед яких професори В. Косик (Франція), М. Зубока (Канада), Я. Ніколаїдіс (Греція), М. Мушинка (Словаччина), В. Бонусяк і Є. Орлоф (Польща), Т. Гунчак (США).

Спільними зусиллями викладачів і студентів зміцнювалася навчально-методична база. При кафедрах було створено навчально-методичні кабінети, окремі з яких мали оригінальне дизайнерське оформлення й тематичні стенди як-от кабінет української духовної культури “Відродження”, української правової культури “Державність”. За ініціативи О. Петровського було створено археологічно-краєзнавчий музей “Джерела”. Працюючи в ньому, студенти самостійно поповнювали фонди, оформлювали експозицію, вели документацію й проводили екскурсії. Зібрані матеріали – кам’яні, кістяні й металічні знаряддя, кераміка, предмети побуту, які представляли різні археологічні епохи на Тернопільщині, стали хорошою наочністю при вивченні археології, етнографії та написанні наукових робіт.

Розуміючи важливість створення власної видавничої бази, декан ініціював створення видавничо-редакційного центру “Літопис”. У ньому за участі М. Бармака, старшого лаборанта М. Янковського та студента В. Брославського розпочалася робота з набору підручників, монографій, збірників праць та методичних матеріалів.

Шляхом утвердження і визнання...

У 1997 р., після успішного захисту дипломних робіт або складання державних іспитів, 31 випускник отримав спеціальність історика. Ця подія в житті факультету співпала з набуттям 1 липня Тернопільським державним педагогічним інститутом статусу університету (Наказ № 6 від 01. 07. 1997. Архів ТНПУ).

П’ятирічний досвід роботи довів здатність професорсько-викладацького колективу підготувати висококваліфікованого фахівця. І вже наступного року за

результатами державного ліцензування, факультет отримав право на підготовку спеціалістів і магістрів.

Новий етап розвитку факультету співпав із початком освітніх реформ. Суспільні трансформації 1990-х рр. оголили вади та не функціональність у ринкових умовах радянської моделі освіти. Достатньо сказати, що тогочасний п'ятирічний цикл навчання передбачав складання 53 екзаменів, 43 заліків та захисту 3-х курсових робіт. А переважання в ньому теоретичних загальноосвітніх дисциплін над фаховими позначалося на можливостях випускників отримати роботу за фахом.

Новий “Перспективний план розвитку історичного факультету на 1998–2003 рр.” враховував ці виклики і передбачав відкриття нових кафедр (археології, стародавнього світу і середніх віків; правознавства і політології), введення спеціалізації “історик-правознавець”, відкриття докторантури і вченої ради по захисту кандидатських дисертацій (Архів ТНПУ. Спр. 3798. Арк. 12). Життя виявилось набагато складнішим, а, відтак, виконання поставлених завдань розтягнулося в часі й було суттєво відкориговане.

Дискусія щодо шляхів і темпів реформування між прихильниками упровадження модульної системи навчання та удосконалення традиційних форм організації національного процесу позитивно позначилася на здатності факультету адаптуватися до нових освітніх реалій і зберегти високу якість навчання. Було проакредитовано магістратуру, вступ до якої здійснювався на основі кваліфікаційного рівня “спеціаліст”, посилилася увага до “індивідуалізації навчання”, зменшення тижневого учбового навантаження. Факультет поступово перейшов до нової моделі наукової роботи студентів, увівши індивідуальні навчально-дослідні завдання та запровадивши обов'язковість написання студентами дипломних робіт.

Перехід до “модульно-рейтингової системи” вплинув на перегляд змісту навчання й структури навчальних курсів, розробку нових спецкурсів для магістратури, критеріїв оцінювання та форм організації самостійної роботи студентів. Враховуючи зростання суспільного інтересу до прав людини та ролі закону, В. Шепетюк, М. Гришук та М. Бармак розпочали розробку правознавчих студій. У подальшому їх кількість суттєво збільшилась, і “правознавство” стало додатковою спеціалізацією.

Зростання рівня інформатизації суспільства перевело в практичну площину “освоєння кожним студентом і викладачем комп'ютера” (Архів ТНПУ. Спр. 3798. Арк. 41). За сприяння ректорату на факультеті було створено комп'ютерний клас, технічне забезпечення якого здійснювали Ю. Древницький та Б. Луговий. При цьому введення нових технологій розглядалося у тісному взаємозв'язку з “традиційними формами навчання”.

Кінець 1990-х рр. для факультету позначився зміцненням професорсько-викладацького складу, значним зростанням контингенту студентів на денній і заочній формі навчання. Факультет належав до лідерів університету за показниками наукової роботи, якості освіти, влаштованості випускників на роботу за фахом. Кращі студенти – успішно конкурували зі своїми однолітками на всеукраїнських олімпіадах та наукових конференціях. Викладачі й студенти приймали активну участь у громадсько-політичному житті міста. Власне, на факультеті створилося живе, інтелектуальне й творче середовище. Без перебільшення, істфак став на теренах області упізнаваним брендом й символом успішності. А декан М. Алексієвець у жовтні 2003 р. мав усі підстави заявити, що “свій 10-річний ювілей історичний факультет зустрічає на піднесенні, вносячи свій вклад у справу національного відродження, зміцнення незалежності Української держави” (Алексієвець, 2003: 2).

Закономірним кроком стала окреслена деканом нова ціль для колективу – перетворення факультету “на провідний науковий, історико-технологічний та дидактично-методичний Центр історичної освіти на Тернопільщині, підготовки сучасних вчительських кадрів” (Архів ТНПУ. Спр. 4291. Арк. 23).

Багато зробивши для становлення й зростання перших студентів-істориків, М. Алексієвець був переконаний, що майбутнім факультету є його випускники. Отож, після закінчення аспірантури, викладання на факультеті розпочали Л. Алексієвець (“Історія слов’янських народів”), Н. Ігнатенко (“Методика викладання історії”), а на міжфаці – Б. Буяк, В. Кіцак, В. Окаринський. Просякнуті “істфаківським духом”, вони забезпечили наступність традицій та стали прикладом реалізованості для нових потоків студентства.

17 вересня 2004 р. ТДПУ набув статусу національного, а ректор В. Кравець визначив новий пріоритет – входження в Болонський процес. Нові тенденції щодо реорганізації змісту освіти, формування атмосфери змагальності серед викладачів і студентів, а отже – підвищення якості навчання й викладання (XXI ст. – час новітніх, 2004: 2) виглядали надзвичайно привабливо й актуально. А позитивні очікування швидкої інтеграції в європейський науково-освітній простір та перспективи офіційного визнання в Європі українських дипломів, активізували роботу колективу.

Факультет виявився підготовленим до змін, адже в попередні роки деканом було ініційовано ряд кроків, спрямованих на впровадження у навчальний процес нових технологій. Зокрема, була розроблена факультетська Програма розвитку інноваційних технологій у процесі викладання історичних дисциплін, у 2002 р. проведено кілька науково-практичних конференцій: “Інноваційні технології в процесі викладання історії” (2002 р.), “Національна історична освіта: погляд у XXI ст.” (2002 р.), “Релігієзнавство як навчальна дисципліна: теоретико-методологічні та методичні аспекти викладання у вищій школі” (Людина енергетики, 2017: 11).

Декан М. Алексієвець спрямував роботу колективу на “упровадження кредитно-модульної системи навчання” (Архів ТНПУ. Спр. 4463. Арк. 1), розробку нових навчальних планів та удосконалення змісту навчальних дисциплін. На факультеті було впроваджено систему індивідуальної роботи, 100-бальну систему оцінювання, переглянуто принципи організації заліково-екзаменаційної сесії, впроваджено тестування, введено посади тьюторів. Поряд із деканом і завідувачами кафедр, значну організаційну роботу проводили заступники декана з навчальної роботи – І. Шумський та В. Савенко, голова методичної комісії Т. Гонтар.

Саме доц. Віктор Васильович Савенко (Архів ТНПУ. Спр. 4825. Арк. 3), обраний у 2006 р. деканом історичного факультету, продовжив роботу з подальшого впровадження освітніх реформ у контексті вимог Болонського процесу. У наступні роки було завершено перехід на трирівневу систему підготовки студентів – “бакалавр”, “спеціаліст”, “магістр”, та переглянуто зміст освіти на кожному з навчальних рівнів. Якщо програма підготовки бакалавра і спеціаліста орієнтувалася на національну школу, то магістерська програма – передбачала підготовку фахівця-історика, здатного працювати у вищих навчальних закладах.

Пріоритетом стало посилення індивідуалізації навчання та широке запровадження інформаційних технологій (Архів ТНПУ. Спр. 4825. Арк. 6). Отож нові навчальні плани, розроблені за участі заступників декана з навчальної роботи Н. Ігнатенко і Я. Секо, передбачали скорочення тижневого аудиторного навантаження на студентів та розширення варіативної складової. Так, лише на освітньо-кваліфікаційному рівні “спеціаліст” було запропоновано 15 нових спецкурсів, з яких студент мав обрати 5. Факультет перейшов до

комп'ютеризації підсумкового тестування та активізував створення електронних навчально-методичних комплексів із усіх навчальних дисциплін. У зв'язку з цим, за сприяння ректорату, було кількісно збільшено і осучаснено комп'ютерне обладнання.

Відбулася адаптація базових курсів до викладання в умовах кредитно-трансферної системи – розроблено нові робочі програми, методичне забезпечення та засоби діагностики. Кафедри запропонували нові курси для освітньо-кваліфікаційних рівнів “спеціаліст” і “магістр”, зорієнтовані на потреби студентів у отриманні якісної і сучасної освіти. Їх тематика відображала низку нових напрямів і підходів, які отримали розвиток на факультеті, зокрема, вивчення сучасних теорій націй і націоналізму, упровадження цивілізаційного підходу та етнополітичного аналізу до суспільних процесів. Орієнтуючись на ринок праці, впроваджувалися курси з державного управління, менеджменту в освіті. У сучасній інтерпретації були запропоновані проблеми державотворення в Центральній Європі у міжвоєнний період, етногенезу українців, аграрної історії, українського національного руху, актуальні проблеми славістики і грушевськознавства.

Подальшого удосконалення набули й базові курси – “Історія Стародавнього Сходу”, “Історія Стародавніх Греції і Риму” (доц. О. Шама), “Історія української і зарубіжної культури” (І. Зуляк), “Методика викладання правознавства” (М. Бармак), “Філософія” (Л. Кондратюк), “Етика і естетика” (Н. Морська), “Історія України” (П. Михальчук, М. Бармак). Важливу роль в покращенні викладання історії України на факультеті відіграв перший Всеукраїнський науково-методичний семінар завідувачів кафедр історії України у листопаді 2007 р.

Суттєво удосконалилися форми проведення індивідуальної та самостійної роботи, переглянуто методику організації наукової роботи студентів. Широке впровадження нових технологій навчання спрямовувалося на реалізацію принципу “навчання через дослідництво”. Посилилася практична складова навчання. Під керівництвом Н. Ігнатенко зросла роль і тривалість педагогічної практики, яка проводилася не лише в школах, але й в училищах, коледжах, університеті. З метою розширення науково-освітніх напрямків було створено науково-дослідні центри: дослідження проблем героїчного минулого українського народу (В. Старка), європейських досліджень (М. Бармак), досліджень духовної культури України (Е. Бистрицька).

Ця робота розтягнулася на кілька років, але в цілому досягла поставленої мети, і декан В. Савенко констатував “створення власного інноваційного середовища, утвореного на основі поєднання національних традицій та сучасних тенденцій європейського освітнього простору” (Архів ТНПУ. Спр. 5562. Арк. 3).

Одним із чинників успішності переходу до нового освітнього стандарту стала поступова зміна поколінь викладачів. До викладання залучалися колишні випускники історичного факультету – О. Валіон (“Нова історія”), І. Федорів (“Історія слов'янських народів”), І. Куций (“Історія України”), Л. Костюк (“Етнографія”), М. Москалюк (“Історія України”), Я. Секо (“Історія слов'янських народів”), В. Гевко (“Нова історія”, “Новітня історія”), В. Терещенко (“Історія України”), В. Старка (“Історія України”), Ю. Древницький (“Комп'ютерні технології у наукових дослідженнях”), Н. Григоруk (“Історія слов'янських народів”), А. Кліш (“Спеціальні історичні дисципліни”), Т. Лахманюк (“Історія країн Азії і Африки”). Перейнявши досвід своїх учителів, вони надали нової якості навчальним курсам через залучення сучасних здобутків вітчизняної і західної історіографії, осучаснення технологій навчання – застосування мультимедій, розробку інтерактивних курсів тощо.

Ознакою зростання кадрового потенціалу факультету стало значне представлення його працівників у керівництві університету. Так, Б. Буяк став проректором із наукової роботи та міжнародного співробітництва, а з листопада 2017 р. – ректором ТНПУ ім. В. Гнатюка, В. Брославський – начальником відділу виховної роботи, Б. Тустанівський – начальником відділу міжнародного співробітництва, М. Москалюк – начальником відділу моніторингу і якості освіти, а А. Григорук – з 2001 р. очолює первинну профспілкову організацію працівників ТНПУ ім. В. Гнатюка.

Перехід факультету на нові стандарти освіти, співпав із несприятливими наслідками демографічної кризи, зменшенням державного замовлення, низьким соціальним статусом працівників освіти, посиленням конкуренції з боку закордонних навчальних закладів. Реформування системи вступу та організації навчального процесу змусило колектив факультету суттєво оновити освітню пропозицію, пристосуватися до запитів абітурієнтів.

Обраний у 2013 р. деканом факультету проф. Микола Валентинович Бармак (Архів ТНПУ. Спр. 921. Арк. 32), поставив перед колективом завдання досягнути якості освіти європейського рівня. Декан у своїй роботі зосередився на повну переорієнтацію навчання на потреби ринку: “Історик – це професія з перспективою. Ми готуємо не лише вчителів історії для середньої школи. Вчені, викладачі, діячі громадських організацій та політичних партій, правознавці, працівники сфери менеджменту та органів державного управління...”.

Метою навчального процесу бачилася підготовка успішного фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці. Декан бачив факультет відкритим для новацій та світових освітніх трендів. Задля цього у магістратурі було запроваджено спеціалізації “Туристично-краєзнавча робота” та “Основи правознавства”. Спільно з Академією Януша Длугоша (м. Ченстохова) було започатковано програму паралельних дипломів для магістрів.

Значну увагу було зосереджено на профорієнтаційній роботі серед випускників шкіл області, пропагуванні досягнень факультету в регіональних ЗМІ та спільних проектах із владою в гуманітарних питаннях. Прийняття Закону “Про вищу освіту” (2014 р.) сприяло активізації навчально-методичної роботи, елементом якої стало створення сучасних навчально-методичних комплексів із усіх дисциплін.

Робота декана і його заступників із навчальної роботи Я. Сека та В. Старки спрямовувалася на розробку нових навчальних планів, які враховували нові освітні тенденції – зменшення кількості навчальних дисциплін, тижневого учбового навантаження студентів та річного навантаження викладачів. Важливим кроком стало проходження державної акредитації та розширення ліцензійного обсягу підготовки магістрів. На кафедрах продовжилася робота зі створення бази для дистанційного навчання, реалізовано широку програму стажування викладачів у провідних вишах України та закордоном.

Політичні зміни в Україні після 2014 р. сприяли зростанню участі викладачів у роботі місцевих засобів масової інформації. Пропагуючи важливість історичних знань під час російської агресії, викладачі та студенти виступали з роз’ясненнями щодо окремих історичних подій та сучасної української й міжнародної політики. На думку декана, інтелектуальний потенціал факультету мав бути спрямований на розвінчування міфів та протидію інформаційним загрозам з боку Росії. Крім того, на факультеті були створені умови для адаптації студентів із Криму та східних областей України.

У жовтні 2016 р. деканом факультету було обрано Володимира Володимировича Міська. Запропонована ним Програма розвитку історичного факультету до 2021 року, передбачає врахування викликів сучасного суспільного розвитку – глобалізації всіх соціально-економічних процесів, радикальну

трансформацію ринків праці, виникнення принципово нових технологій і провайдерів освітніх послуг, загострення конкуренції на всіх рівнях, починаючи з регіонального.

Продовжуючи традиції надання студентам якісної, конкурентоспроможної вищої освіти, факультет і надалі має позиціонувати себе як “інтелектуальний, культурний, педагогічно-освітній центр регіону”. Його безпосереднім завданням є підготовка високопрофесійних, морально стійких, патріотичних фахівців, здатних ефективно працювати і навчатися упродовж життя.

Під керівництвом декана та його заступника з навчальної роботи Н. Морської, кафедри розпочали роботу з розширення числа спеціальностей та спеціалізацій на факультеті. Зокрема, відкрито нові спеціальності – 033 Філософія (аналітика суспільних процесів) та 032 Історія та археологія для освітньо-кваліфікаційних рівнів “бакалавр” і “магістр”. На кваліфікаційному рівні “магістр” було запроваджено нові спеціалізації – “Українознавство”, “Правознавство”, “Суспільствознавство”, “Туризмознавство”, “Міжнародні відносини”.

Акцент на розширенні варіативності навчання стимулював створення нових авторських курсів, з-поміж яких відзначимо: “Аналітика суспільних процесів”, “Сучасна філософська антропологія”, “Національні процеси в Україні на сучасному етапі”, “Міжнародна політика Святого престолу” “Історія і теорія українознавства”, “Методика навчання українознавства”, “Методологія українознавчих досліджень”, “Судові і правоохоронні органи”, “Українська націологія”, “Державотворчі процеси в сучасному світі”, “Зовнішня політика України сучасності” та ін.

З цією ж метою на факультет запрошуються для читання лекцій українські та закордонні вчені як-от Я. Грицак, В. Брехуненко, Ю. Волошин, Б. Андерсон.

Головним трендом сьогодення є інтеграція колективу факультету в глобальній освітній і науковій простір. У цьому контексті активізується грантова робота, стажування за кордоном. А залучення викладачів до різноманітних систем наукової ідентифікації, як от ORCID, ResearcherID, Google Scholar відкриває можливості для виходу на новий – міжнародний рівень.

“Історія – життя коротка мить, історія – людські тисячоліття”

Від початку факультет замислювався в якості провідного наукового центру Тернопілля. Декан М. Алексієвець постійно наголошував на необхідності “... створити свої школи, наукові напрями, лабораторії з акцентом на вивчення проблем регіону, свої авторські підручники, курси лекцій, дбати про постійні зв’язки з установами народної освіти, із загальноосвітніми школами...” (Архів ТНПУ. Спр. 2874. Арк. 55).

Багато в чому науковим дослідженням сприяв час – зростання суспільного інтересу до історичних знань, віра в здатність знань про минуле позитивно вплинути на складні умови сучасності й надати українському суспільству необхідну перспективу. Історичні знання позбавлялися партійної заідеологізованості, єдиної марксистсько-ленінської методології. Історія поверталася, насамперед, вчителькою життя.

Не обмежуючись освітніми завданнями, колектив факультету долучився до формування нової концепції національної історії. Її розробка в 1990-х і наступних роках створювала величезні можливості для реалізації потенціалу кожного викладача відповідно до його інтересів. На факультеті було відкрито аспірантуру, започатковано перші колективні наукові теми: “Україна в контексті європейської історії”, “Україна і світ”, “Духовна культура і проблеми національного відродження” (Архів ТНПУ. Спр. 3029. Арк. 9). У процесі їх розробки з’явилися перші колективні праці – “Україна і світ. Історія: минуле і сучасне” (Україна і світ, 1995), “Тернопілля: сторінки історії” (Тернопілля:

сторінки, 1995), “Україна на шляху до незалежності і демократії” (Україна на шляху, 1996).

Окремо відзначимо започаткування наукового збірника “Наукові записки. Серія: Історія” (головний редактор М. Алексієвець). Переважна більшість публікацій збірника – це предметний внесок у дослідження та узагальнення нових маловивчених тем з історії України й всесвітньої історії, її міжнародних зв’язків у контексті європейського історико-культурного й суспільно-політичного процесу, концептуальних проблем історії національного руху ХІХ–ХХ ст. Також розглядалися питання методології історії, змісту, форм, методів історичної освіти, проблем розвитку вітчизняної культури та біографістики. Безумовна цінність “Наукових записок” історичної серії – у спробі з’ясувати магістральні шляхи розвитку сучасної української історії, яка б ґрунтувалася не на ідеологічних догмах, а на історичних джерелах та кращих досягненнях української історіографії, у якій основне місце повинні знайти проблеми етногенезу українського народу, становлення та формування його державності, вивчення перспектив розвитку (Людина енергетики, 2017: 13).

Факультет позиціонувався в якості відкритого інтелектуального простору, чому посприяло проведення міжнародних та всеукраїнських конференцій за участі провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників. Ось лише деякі з них: “Михайло Грушевський – видатний український вчений, державний діяч, громадянин” (1996 р.), “Українська новітня держава: історія і сучасність” (1997 р.), “Історія України в контексті європейського національно-революційного руху 1848–1849 рр.” (1998 р.), “Мирон Кордуба у контексті сучасного національного відродження” (2001 р.), “Національно-державне відродження слов’янських народів Центрально-Східної Європи крізь призму 85-річчя” (2003 р.).

Перші роки виявилися для факультету надзвичайно плідними в науковій роботі, адже багато викладачів працювали над докторськими і кандидатськими дисертаціями. Упродовж 1993–2003 рр. було опубліковано майже 30 монографій, понад тисячу статей та навчально-методичних посібників, проведено 12 міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій (Алексієвець, 2003: 6). За цей час докторську дисертацію захистила М. Братасюк, а кандидатські – О. Шама, Ю. Поліщук, І. Зуляк, М. Бармак, Г. Петришин, Г. Поперечна, О. Петровський, В. Савенко.

Відштовхуючись від концепту української культури, яка, на відміну від державної традиції, носить неперервний характер, науковці факультету показали закономірний характер національного відродження ХІХ ст. і його зв’язок із попередніми виявами національної ідентичності та наступними процесами кінця 1980-х – початку 1990-х рр. Визначальним у цьому стало дослідження діяльності неполітичних організацій – Києво-Могилянської академії, “Просвіти”, “Наукового товариства імені Т. Шевченка”, “Пласту”, фізкультурно-спортивних і молодіжних товариств та їх впливу на формування української національної свідомості. Іншою складовою означених тем став розгляд їх у центрально-європейському чи слов’янському контексті, що дозволяло аргументовано говорити про європейську традицію в українській культурі.

Здійснені комплексні дослідження національних організацій Галичини дозволили відкрити чимало забутих імен, тож не випадково домінуючим напрямом наукових досліджень нульових років стала біографістика, яка не просто повертала із забуття, а гуманізувала регіональну історію, ставила в її центр людину. Було напрацьовано не лише солідний джерельний матеріал, але, під керівництвом проф. М. Алексієвця, вироблено цілісну методику біографічних досліджень, представлена у роботі “Українська історична біографістика: забуте і невідоме” (Українська історична, 2005). Дисертаційні роботи і монографії

присвячені різним аспектам діяльності В. Гнатюка, М. Грушевського, М. Кордуби, М. Чубатого, О. Кандиби-Ольжича, А. Шептицького, К. Левицького, Й. Сліпого, К. Студинського, В. Старосольського, О. Барвінського, І. Горбачевського, у прямому сенсі вирости зі студентських курсових і дипломних робіт та проведених на базі факультету наукових конференцій.

Ще одною дослідницькою темою стало вивчення організованих форм та ідеологічних засад українського національного руху XIX–XX ст. Не задовільняючись одновимірністю політичної історії, науковці факультету досліджували актуальні проблеми економічної історії (промисловість України XIX ст., столипінська реформа, аграрна історія), української історіографії й еміграції.

Вивчаючи різні пласти вітчизняної історії, науковці дуже часто виходили з різних світоглядних і дослідницьких засад. Це породжувало солідну дискусію щодо концептуальних основ історичного минулого України. У цьому контексті цікавим проєктом стала спроба викладачів кафедри історії України запропонувати власну концепцію історії України. Особливістю роботи стало поєднання двох поколінь істориків, спроба критичного погляду на зміст національної парадигми історії. Результатом роботи став чотиритомник “Історія України” під загальною редакцією проф. П. Коріненка.

Реагуючи на об’єктивні процеси зростання якості наукових досліджень, у 2004 р. було відкрито докторантуру з всесвітньої історії, а дещо згодом – з історії України. Практичним результатом наукової роботи стали кандидатські дисертації Б. Буяка, В. Окаринського, Н. Ігнатенко, Н. Морської, І. Федорів, О. Валіон, І. Куцога, М. Москалюка, Л. Костюк, Я. Сека, В. Гевко, В. Терещенка, Н. Григоров, Т. Лахманюк, Г. Саранчі, О. Ятищук, А. Кліша, Ю. Древніцького.

Водночас, в нульові роки стали помітні нові тенденції в науковому житті факультету, ознакою чого стали докторські дисертації Л. Алексієвець, І. Зуляка, М. Бармака, Е. Бистрицької, Б. Трофим’яка. Найперше відзначимо зростання частки досліджень із всесвітньої історії, зокрема, історії Польщі, взаємин СРСР і Ватикану.

Поряд із “Науковими записками” (гол. ред. І. Зуляк), у 2008 р. почав виходити новий збірник – “Україна–Європа–Світ” (гол. ред. Л. Алексієвець), орієнтований на дослідження історії зарубіжних країн, міжнародних відносин, європеїстики і глобалістики. Пріоритетними визначаються такі аспекти як діалектика історії України та всесвітньої історії, впливи домінуючих націй на розвиток української історичної науки в XIX–XX ст.; українська історична наука XIX–XX ст. у всесвітньо-історичному контексті, концепція та періодизація; схеми української і всесвітньої історії в XIX–XX ст. – зміни світобачення (Людина енергетики, 2017: 14).

На факультеті започатковано дослідження зовнішньої політики України та двосторонніх відносин України з ЄС, Великою Британією, Польщею, Чехією, Росією, Білоруссю, країнами Азії тощо. Загалом, україно-польські відносини XX ст. користуються сталим інтересом, а проблеми депортації, політики колонізації, відповідей українського націоналістичного руху, відносини на сучасному етапі глибоко інтегровані в складний і неоднозначний процес суспільного діалогу між нашими народами. Дослідникам притаманне розуміння необхідності врахування історичного спадку в стратегічному зближенні країн-сусідів й формуванні толерантної культури співпраці.

Глибшої проблематизації набули дослідження міжвоєнного періоду в Центральній Європі, історії державної служби Російської імперії, історії українського селянства, історії світової культури, методології наукових

досліджень, релігійного чинника в історії України ХХ ст., пам'яткоохоронної справи тощо.

Науковий бум 2000-х років у наступному десятиріччі дещо зменшився. Водночас факультет поповнився новими докторами наук – Б. Буяк, М. Москалюк, Л. Павлишин, І. Куций, В. Савенко. А кандидатські дисертації успішно захистили В. Місько та А. Киданюк.

Відзначимо, що кафедри оновили і розширили кількість колективних тем. Так, кафедра нової і новітньої історії та методики викладання історії досліджує теми “Україна (Тернопільщина) в контексті європейської історії” (керівник – М. Алексієвець) та “Україна–Європа–Світ: історико-політичні, соціально-економічні та духовні аспекти розвитку” (керівник – Л. Алексієвець); кафедра стародавньої і середньовічної історії – “Актуальні проблеми історії, культури, освіти, науки і техніки України” (керівник – І. Зуляк), “Релігія і Церква в Україні в контексті світових релігійних процесів” (керівник – Е. Бистрицька); кафедра історії України – “Актуальні проблеми історії ХІХ–ХХІ ст.”; кафедра філософії і економічної теорії – “Актуальні проблеми соціально-економічного та духовного розвитку України” та “Основні тенденції становлення українського духовно-культурного та соціально-економічного простору”.

Важливою віхою в історії факультету стало створення у 2012 р. спеціалізованої ради із захисту кандидатських дисертацій К 58.053.04 (голова – проф. І. Зуляк) за спеціальностями “історія України” та “історія науки і техніки”. Після перереєстрації, у 2014 р. – за спеціальностями “історія України” та “всесвітня історія”, а у 2016 р. рада Д 58.053.04 отримала право приймати до захисту докторські дисертації із вказаних спеціальностей.

Основу ради складають провідні викладачі факультету: професори І. Зуляк (голова ради), Л. Алексієвець (заступник голови ради), М. Алексієвець, М. Бармак, Е. Бистрицька, Б. Буяк, М. Москалюк, П. Коріненко, Л. Павлишин, доцент І. Федорів (учений секретар ради). За час діяльності спеціалізованої ради захищено 39 кандидатських дисертацій і 3 докторські (Звіт про роботу. Архів ТНПУ).

Друге десятиріччя характеризується усвідомленням кризовості національної парадигми історії, вимогою її нового прочитання в контексті глобальних викликів. З іншого боку, переорієнтація системи освіти на вимоги ринку, спонукала науковців факультету розширити проблематику власних досліджень. Отож, не випадково остання набула певної мозаїчності, де поряд із методологічно напрацьованими напрямками співіснують нові пошукові стратегії та стилі історіописання.

Широкого застосування набула цивілізаційна парадигма осмислення української історії, прикладом чого стала двотомна монографія Л. Алексієвець, М. Юрія, Я. Калакури та О. Удада “Україна: цивілізаційний контекст пізнання”. Сучасні західні методики дослідження застосовані до проблем становлення і розвитку української нації, історіографічного спадку, етнополітики. У навчальний процес і наукові дослідження впроваджується усна історія. Спостерігається відхід від домінування політичної історії на вивчення аполітичних і контркультурних середовищ, дослідження історії повсякденності. У практичному сенсі цікаві перспективи відкриває історична реконструкція, краєзнавчі дослідження, інноваційні методи викладання історії тощо. Значний науково-пізнавальний інтерес, резонанс у громадськості міста викликала робота В. Окаринського “Тернопіль: місто, люди, історія (від давнини до 1991 р.)” (Окаринський, 2017).

Ці та інші проблеми стали предметом обговорення на конференціях ““Просвіта” в національно-культурному житті українського народу” (2008 р.), “Тернопіль і Тернопілля в історії та культурі України і світу (від найдавніших

часів до сьогодні)” (2012, 2013, 2017 рр.), “Українська греко-католицька церква у сучасних процесах розвитку українського суспільства” (2016 р.), “Протестантські церкви у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій” (2017 р.) “Європа – Україна – Тернопільщина: міжнародні відносини, співпраця, безпека (До Дня Європи в Україні)” (2017 р.).

Сьогодні ставить перед науковцями факультету нові вимоги – інтеграція у світовий науковий простір. Мова йде не лише про підвищення якості робіт та їх закордонну публікацію. Вимогою часу є застосування кращих західних наукових методик до актуальних проблем української та зарубіжної історії, розробка грантових тем, які б надали практичності історичним знанням, зробили б їх невід’ємною складовою реформування українського суспільства. Очевидно, що власне історична проблематика найближчим часом доповниться дослідженнями гуманітарного спрямування, що відповідає стратегії розвитку факультету та провадження ним своєї науково-освітньої місії.

“Істфак – це ми, об’єднані істфаком...”

Те, що факультет створювався “з нуля” мало неабияке значення – не лише викладачі, але й студенти були залучені до формування його традицій. Перший потік – 36 студентів, своєю чисельністю поступався кількості працюючих викладачів, тож не випадково, факультет мислився по-сімейному. Сьогодні істфак – це велика й дружна родина. Достатньо сказати, що за 25 років на факультеті побралася не одна пара, 18 колишніх студентів сьогодні – викладачі істфаку, а у 2015 р. студентом факультету став син випускників Шафранських.

Завданням факультету було і залишається єднання людей із різних регіонів України та поколінь. Адже це, зрештою, головне призначення історії – творити спільні основи, забезпечувати трансляцію цінностей у часі через пошук нових форм, нових сенсів, нових емоцій. Про це можна по-різному сказати, але для багатьох тернопільських істориків своєрідним кредом стали слова: “Істфак – це клас, істфак – це штука, істфак – це зорі української науки”. У них заховано неповторні миті студентського життя, проведеного пліч-о-пліч із рідними людьми.

Упродовж 25 років встановилася особлива атмосфера близькості й співпричетності. Заступники декана з виховної роботи І. Шумський, О. Валіон, Л. Костюк, О. Ятищук, куратори академічних груп спільно зі студентами сформували цілісну і гнучку систему дозвілля на факультеті. Традиційними у ній стали дні першокурсника та факультету. Серед інших популярних заходів – Шевченківські дні, Андріївські вечорниці, день Нестора Літописця, день квітів, “Міс Факультету”, день Валентина, благодійні ярмаки, інші урочисті й пам’ятні дати національного календаря. Спільні пікніки й дискотеки, походи в театр і музеї, уболівання за факультетські команди – ось далеко не повний перелік заходів, якими живе студентство.

Упродовж 25 років гостями факультету було чимало відомих в Україні і за її межами осіб. Це і політики – В. Чорновіл, Л. Лук’яненко, Л. Танюк, І. Білас, Ю. Тима, громадські діячі – С. Сапеляк, В. Овсієнко, Т. Носко-Оборонів, М. Маринюк, Н. Осьмак, літератори М. Левицький, брати Капранови, В. Тимченко, С. Синюк та ін.

Із ініціативи викладачів П. Коріненка, І. Шумського та О. Петровського була започаткована традиція організації екскурсій регіонами України. Особливо пам’ятними стали поїздки козацькими місцями – Переяслав-Хмельницький – Канів – Черкаси – Чигирин – Суботів – Холодний Яр – Умань (2000), фортеця Буковини і Поділля (2000), півдню України за маршрутами Умань – Одеса – Ізмаїл – Білгород-Дністровський (2001) та Запоріжжя – Асканія-Нова – Бахчисарай – Севастополь – Судак – Лівадія (2002). На сьогодні цю роботу продовжує В. Кіцак, знайомлячи студентів із Поділлям, Волинною, Закарпаттям,

Брацлавщиною. З-поміж відвіданих останніми роками міст – Хотин, Кам'янець-Подільський, Меджибіж, Вінниця, Гайсин, Мукачеве, Хуст, Золочів, Львів, Олесько та ін.

Перші роки стали часом закладання традицій факультету – студентського самоврядування, науково-пошукової роботи, організації дозвілля, участі в громадсько-політичному житті області, спорті. Студенти сформували для себе певний тип поведінки, який утверджувався з кожним новим курсом. Історик мислився надзвичайно широко – “це не тільки “бібліотеки-семінари-лекції”, але й цікаві знайомства, спілкування з відомими людьми, зрештою, активна громадсько-політична робота”, – стверджував С. Барна, і додавав: історик – це, перш за все подвижник” (Нехай здійсняться, 2001: 4).

Опираючись на досвід інших факультетів, було створено дієву структуру студентського самоврядування, яка дозволила реалізуватися цілеспрямованим студентам і стала справжньою школою лідерства. У різні роки студентськими деканами були Оксана Луцишин, Тарас Волинець, Олена Рега, Олеся Солонина, Наталя Град, Галина Кавецька, Богдан Баран, Ярослав Півторак, ін.

Спільно зі старостами груп вони забезпечували належну організацію навчального процесу та дозвілля студентів. Опікувалися створенням на факультеті дослідницьких, мистецьких, спортивних груп та груп за інтересами, координували їх роботу зі студентами інших факультетів, залучали до участі в різноманітних заходах на рівні університету, міста й області. Важлива роль їм належала в соціалізації студентів першого курсу та їх включення в життя факультету, підтримка під час сесій.

Загалом, комунікація з різними громадськими й благодійними організаціями, фондами, освітніми центрами, яка здійснювалася В. Цимбалюком, Ю. Мендик, Ю. Івашуком, І. Ткаченко забезпечувала постійну включеність факультету в життя міста.

Значну роботу з налагодження побуту та матеріальної підтримки здійснювали факультетські профорги – Любомир Крупа, Володимир Ткач, Юрій Юрик, Ігор Яцик, Андрій Чистух, Володимир Місько, Андрій Киданюк, Іван Шустак, Іван Тимків, Ярослав Обач. Труднощі починалися з елементарного – побуту, холодних і погано відремонтованих гуртожитків, нестачу грошей через систематичну заборгованість із стипендій.

Та попри це, спільно з ректоратом і деканатом у 2000-х рр. вдалося значно покращити умови проживання в гуртожитку й організувати в них дозвілля та відпочинок. У цьому контексті цікавими заходами стали тижні гуртожитків та проведення спортивних змагань. Іншим напрямком було спрямування студентів на профілактичне оздоровлення в університетський профілакторій.

Дуже часто робота на факультеті ставала першим кроком для перевірки себе й власних організаторських здібностей, і студенти-історики виходили на вищий рівень. Так, університетське студентське самоврядування свого часу очолювали Руслан Сопівник, Тарас Буряк та Ігор Процик, а університетську студентську профспілку – Юрій Юрик, Володимир Місько та Андрій Киданюк. Коли у 2000-х рр. активізувалося студентське самоврядування на рівні міста, студенти факультету взяли дієву участь у його роботі, а Ганна Леськів і Назар Лис – стали студентськими мерами.

Складні умови становлення впливали на стан навчальної бази – не вистачало всього, але факультет міг дати інше – він творив творче й інтелектуальне середовище, в якому кожен міг знайти себе. Візитівкою молодого факультету стала освіта через науку. Пошукова й дослідницька робота під керівництвом досвідчених педагогів стала об'єднуючим чинником, яка компенсувала вище названі труднощі, відволікала від складних побутових умов. Не випадково, чимало часу на радах факультету й кафедрах приділялося питанням організації

спочатку курсових, а потім – дипломних робіт. Саме вони стали першими науковими кроками для майбутніх кандидатів і докторів наук.

Координація студентської наукової роботи покладалася на Студенське Наукове Товариство, яке в різні роки очолювали Богдан Буяк, Василь Штокало, Юлія Півень, Святослав Липовецький, Володимир Мороз, Андрій Грубінко, Богдан Бутковський, Андрій Козюра, Марія Юрчак, Уляна Паньків.

Престижність наукової діяльності на факультеті підкреслювалася організацією конференцій, підготовкою збірників наукових праць, участю в наукових конкурсах та студентських олімпіадах. Завдяки СНТ було налагоджено роботу в профільних гуртках та проблемних групах, організовано “круглі столи”, наукові семінари, зустрічі з відомими науковцями і діячами сучасності, проведено урочисті академії до пам’ятних дат тощо. На “свято науки” перетворюються щорічні факультетські науково-звітні конференції, а візитівкою факультету стали міжнародні та всеукраїнські конференції: “Спадщина Олега Кандиби-Ольжича у контексті національного відродження” (1997 р.), Українсько-польські відносини в ХХ столітті: державність, суспільство, культура” (1999, 2001, 2002, 2003 рр.), “Україна – Польща: шлях до європейської співдружності” (2001), “Актуальні проблеми історії і правознавства у дослідженнях молодих вчених” (2003 р.).

Специфічною формою роботи СНТ була підготовка і видання факультетського часопису “Сторінки літопису”, газет “Історик” (редактори – Ольга Кобельська та Ірина Федорів), “Вісник Студентського Наукового Товариства” та ін.

Стало нормою лідерство факультету в університеті за кількістю проблемних наукових груп, проведених наукових заходів, опублікованих статей, переможців всеукраїнських конкурсів наукових робіт та олімпіад. Так, студенти Леся Алексієвець та Василь Штокало за цикли наукових праць були нагороджені Грамотами Національної академії наук України, магістрант Андрій Грубінко зайняв друге місце на всеукраїнському конкурсі студентських та аспірантських наукових праць з питань євроатлантичної інтеграції, Микола Галай зайняв друге місце у Всеукраїнському конкурсі науково-пошукових робіт “Голодомор 1932–1933 років. Україна пам’ятає”, а Марія Юрчак у 2011 і 2013 рр. за наукові праці ставала стипендіатом Фонду Віктора Пінчука.

Студенти неодноразово ставали переможцями (Володимир Окаринський, Михайло Бігус, Петро Вівчарик) й призерами всеукраїнських олімпіад з історії, конституційного права, педагогіки, релігієзнавства. Знаковою стала перемога С. Прийдуна, Р. Куцика та Е. Абдурашитової на всеукраїнському конкурсі істориків 2014 р. Кращі студенти факультету були стипендіатами Президента України та інших державних і вузівських стипендій.

Не випадково, серед випускників історичного факультету на сьогоднішній день є багато відомих в Україні докторів і кандидатів наук.

Не меншою активністю відзначається й позааудиторна робота студентів, кожне покоління яких привносить щось нове, збагачуючи її новими ідеями та напрямками. У перші роки активно була науково-пошукова робота студентів. На факультеті було створено пошукову групу “Трибс”, проведено експедицію “Тіні забутих предків”.

Із 1996 р. на факультеті діє молодіжне науково-пошукове товариство “Обереги”, керівниками якого в різні роки були Л. Крупа, С. Барна, І. Саківський. Зосереджуючи увагу на науковій і просвітницькій роботі, товариство об’єднало кілька потоків істориків. У контексті головної мети – збереження і увічнення пам’яті про загиблих борців за волю України, жертв війни та репресій, організовувалися пошукові експедиції, збір історичних рукописів, фотоматеріалів, спогадів, упорядковувалися і утримувалися в

належному стані цвинтарі, могили, пам'ятні знаки тощо. Найповніше ці завдання реалізуються в ході експедицій “Забуті могили”, “Рейдами Шумщини”, “Рейдами Лановеччини”. “Обереги” ініціювали діяльність політично-дискусійного клубу “Діалог”. Акція “Українське кіно”, в рамках якої усі охочі мають змогу переглянути кращі зразки цього жанру мистецтва, спрямована на популяризацію вітчизняного кінематографу. “Обереги” систематично проводять конференції, семінари, круглі столи з актуальних питань історії й сьогодення, організовують читання публічних лекцій та патріотичні заходи, аби сформувати “освічену, культурну когорту молодих українських діячів” (Молодіжний олімп, 2001: 2).

Під керівництвом досвідчених викладачів студенти мають змогу реалізувати в себе в клубах за інтересами. Значну науково-пошукову роботу здійснював археологічний клуб “Агустіс”. Під керівництвом доцента Олександра Петровського, його учасники О. Янковський, В. Тилішак, В. Старка, Т. Пшеничний, В. Мороз, І. Козак та ін. досліджували історію рідного краю, археологію України. Із роками робота клубу переросла простий збір археологічних матеріалів і їх опис, значно розширилася в напрямку наукових досліджень із археології України та пам'яткоохоронної справи (“Агустіс”, 2001: 3).

Дискусійно-інтелектуальний клуб “Аргумент”, під керівництвом В. Івашука заохочував студентів до оволодіння ораторським мистецтвом та методикою ведення дискусій на актуальні проблеми сьогодення (А ви вмієте, 2001: 3). Популяризація процесів євроінтеграції та розвиток громадянського суспільства були цілями Студенського клубу європеїстики, який очолював Т. Савків. Під керівництвом В. Кіцака активною була робота інтелектуального клубу “Що? Де? Коли?”. За ініціативи В. Терещенка та студента Тараса Кульчицького було створено Клуб історичної реконструкції, який займався достовірним відтворенням озброєння і спорядження воїнів Галицько-Волинської держави, а також приймав участь у фестивалях історичної реконструкції та турнірах з історичного фехтування.

Хоча науково-пошукова робота завжди була і залишається в пошані на факультеті, історики доводили свою талановитість і під час мистецьких заходів. У різні роки їх організаторами були Вікторія Чернописька, Ольга Дубина, Марія Куриш та ін.

Найбільшою популярністю користувалася гра у КВК у виконанні команди “Родина Алексів” (капітан – Микола Сивирин) – постійного учасника університетських змагань та ігор на кубок міста й обласного чемпіонату. Закладені нею традиції продовжили команди “Тернопільська особлива”, “Фієста”, “Нон-стоп”, “Еліта нації” “Істерики”. З-поміж “веселих і кмітливих” помітно виділялися Т. Волинець, О. Нитка, Н. Черлецька, С. Новінчук, В. Пастушенко, П. Боценюк...

У різні роки чимало аплодисментів зібрали учасники художньої самодіяльності Наталія Верней, Марія Скоромна, Алла Ямпольська, Оксана Трум, Ірина Федорів, Ольга Майстренко, Сергій Волянук, Олеся Солонина, Андрій Козюра, Ольга Турукало, Мар'яна Ординас, Анна Чечота, Марія Куриш, Богдан Клим'юк, Марія Стисла та ін.

З-поміж цікавих ініціатив можна відзначити створення Зоряною Погорілою факультетського хору, театральні постановки Андрія Любасюка, створення музичного гурту “Чорні дишлі”.

Помітні в університеті також спортивні досягнення істориків. У 2000-х рр. тривалий час з ними працював заслужений тренер України П. Клочко. Студенти факультету були багаторазовими переможцями та призерами університетських змагань і спартакіад із футболу, міні-футболу, баскетболу, волейболу, настільного тенісу, легкої атлетики, легкоатлетичного кросу, шахів тощо.

Факультет пишається спортивними досягненнями Руслана і Галини Сопівник у настільному тенісі, Федора Полянського та Володимира Люби в шахах, Богдана Федорчука, Альони Петришин, Любомира Хринівського, Галини Бошук у легкій атлетиці, Володимира Ткача, Ігоря Іванюти, Ігоря Яцика, Миколи Москалюка, Романа Лучка, Василя Скрипничука, Юрія Пташника, Віталія Лесняка, Василя Дударя, Володимира Міська, Андрія Дмитрука, І. Войтовича, В. Струганця, І. Дмитерка, Д. Божка та ін. у ігрових видах спорту.

Роки становлення факультету припали на надзвичайно цікавий і водночас складний період. Нещодавнє здобуття незалежності активізувало громадську активність і перевело в нову якість портебу в громадянському суспільстві й відповідальності влади перед ним. Від початку факультет дотримувався принципів єдності науки і практики, минулого і сучасного. Доречно згадати слова В. Черновола, звернені до студентів факультету у березні 1997 р.: “історик – не тільки безпристрасний статист, а й учасник історичного процесу. Те, що ми зробили, належить історії, те, що ми зробимо – належить нам!”

Отож, на факультеті запанувала дискусія, у якій суперечки щодо минулого виходили на злободенні питання сучасності. Історики привнесли в педагогічний інститут живильний “непокій”. Їхня амбіційність не задовольнялася виключно наукою, а реалізовувалася у політичних структурах та молодіжних організаціях. Не випадково, усі значущі події спочатку в житті регіону, а згодом і України – зробили факультет їх безпосереднім учасником.

Особливо помітним був націоналістичний напрям. Студенти приймали участь у заходах присвячених пам’яті героїв Крут, С. Петлюри, сприяли увіковічненню пам’яті в районах області таких діячів як С. Бандера, Я. Старух, майор Мізерний. На факультеті й місті організували конференції з історії й сьогодення українського націоналізму, проводили туристичні походи по героїчних місцях УПА, приймали участь у політичних акціях. Студенти-історики стали учасниками обласних молодіжних організацій – молодіжної референтури ТОО КУН (згодом – Молодіжного Націоналістичного Конгресу), спортивно-патріотичної організації Тризуб ім. С. Бандери, Спілки Української Молоді.

Були серед студентів симпатии й інших політичних сил: Молодої України, Соціалістичного Конгресу Молоді, Української Соціал-Демократичної Молоді, Союзу демократичної молоді та ін. Великою популярністю серед істориків користувалися товариства “Пласт” і “Вертеп”, участь у благодійних фондах і організаціях (“Ідея і чин України” “Карітас”, “Українська молодь Христові”, “Обнова”, “Знамення”, “Молодіжна комісія”). Цікаві проекти міжнародної співпраці здійснювалися за сприяння “Товариства прав і гідності учнів “Фортеця”, польської фундації “Щасливе дитинство”.

Така активність стала добрим гартом для подальшої політичної діяльності І. Бабійчука, С. Барни, Мих. Бігуса, О. Вітвіцького, І. Монартовича, Ю. Сиротюка, В. Тиліцака, В. Ткача, В. Хомінця, Ю. Юрика. У наступні роки активну участь у громадсько-політичному житті області брали І. Велиган, Мик. Бігус, В. Бірчак, С. Волянчук, І. Ковалик та ін.

Загалом за 25 років факультет підготував понад тисячу істориків [5]. Вони забезпечують позитивний імідж нашої державі, новій українській школі. Вихованці факультету сьогодні – знані викладачі, доценти, професори, працюють у багатьох навчальних закладах та науково-освітніх установах країни. А доценти О. Валіон, Н. Григоров, Ю. Древніцький, Н. Ігнатенко, А. Киданюк, В. Кіцак, Л. Костюк, Т. Лахманюк, В. Місько, В. Окаринський, С. Прийдун, В. Старка, Я. Секо, В. Терещенко, І. Федорів, професори Л. Алексієвель, Б. Буяк, І. Куций, М. Москалюк, поряд зі своїми наставниками, забезпечують освітній процес та наукові пошуки на рідному факультеті. Вони є авторами низки

наукових праць, нагороджені різного рівня відзнаками. Проф. Л. Алексієвець присуджено почесне звання “Заслужений діяч науки і техніки України”.

Сягнувши чверть століття, факультет славиться своїми традиціями і досягненнями, які, благо, примножуються, набувають нового змісту і сенсу...

25-річчя стало знаменною, неординарною, історичною подією для історичного факультету, університету, у житті нашого міста, регіону. Як зазначив декан факультету, доцент Володимир Місько: “Святкування Дня історичного факультету ми наповнили низкою заходів різного спрямування: наукового, академічного, урочистого, а також тих, які зніціювали наші вихованці” (Виховуємо еліту України, 2018: 324).

Громадсько-політична активність перших випускників-істориків продовжилася безпосередньою участю їх наступників у Майданах 2004 і 2013–2014 рр. Події в країні не залишили осторонь факультет. У рядах добровольців української армії були викладачі факультету – І. Зуляк та В. Брославський, а також колишні випускники історичного факультету, зокрема, О. Стефанишин та ін., які захищають незалежність України та територіальну цілісність держави.

Реагуючи на суспільно-політичні процеси в державі під час Революції Гідності та війни на Сході, студенти істфаку під керівництвом О. Ятишук долучилися до кількох громадських, волонтерських проектів. Найперше, було організовано збір коштів, їжі та речей для учасників Майдану, згодом – збір коштів на медикаменти та лікування поранених воїнів. Від весни 2015 р. під керівництвом В. Кіцака працює Волонтерський Центр, основною метою якого є плетіння маскувальних сіток для ЗСУ. Загалом за чотири роки війни студентами-істориками на фронт було відправлено понад 6250 м² маскувальної сітки, що достатньо аби одномоментно накрити 208 БТР.

Факультет посилив просвітницьку роботу в середніх навчальних закладах міста й області, організувавши мобільні лекторії на актуальні теми як от 500-річчя битви під Оршею, Львівський псевдособор 1946 р., голодомор 1932–1933 рр. тощо.

“Продовжуєм істфаком жити...”

Двадцять п’ять років для історичного факультету – це лише старт. Але без перебільшення можна сказати, що у нього повірили. Свідченням цього стали високі конкурси на місце і чисельні набори, престижність історичного фаху. Факультет став одним із провідних в університеті. Його визнали Українська держава та педагогічна громадськість Тернопільщини як базовий у підготовці фахівців-істориків для середніх навчальних закладів освіти (Алексієвець, 2003: 4).

Неодноразово колектив нагороджувався грамотами Тернопільської обласної державної адміністрації та Тернопільської міської ради за “високі досягнення у розвитку історичної науки і освіти, впровадження нових форм та методів навчання і виховання серед студентської молоді, активну участь у громадсько-політичному житті краю”.

Надзвичайно плідними є зв’язки факультету з провідними науковими і освітніми центрами України – інститутом Історії НАНУ, інститутом філософії НАНУ, Інститутом українознавства ім. І. Крип’якевича НАНУ, історичними факультетами Київського, Львівського, Чернівецького, Східноєвропейського, Прикарпатського, Черкаського та інших університетів. В останні роки налагоджено закордонні зв’язки з інститутами Польщі, Чехії, Болгарії. На базі факультету реалізуються спільні наукові проекти, здійснюються стажування викладачів та рецензування наукових праць.

Факультет тісно співпрацює із обласними архівом, краєзнавчим і художнім музеями, Інститутом національного відродження, обласною науковою бібліотекою. Результатом цієї роботи є впровадження в суспільний дискурс

наукових історичних знань, формування національної самосвідомості, подолання негативних стереотипів, міфів і ментальних комплексів минулого, корекція національної пам'яті.

Працюючи в законодавчому полі держави, факультет керується законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту”, “Про наукову та науково-технічну діяльність”, Статутом та іншими нормативними документами університету.

На чотирьох кафедрах факультету станом на 2017 р. працювало 36 викладачів (11 докторів наук та 25 кандидатів наук), котрі забезпечували підготовку бакалаврів та магістрів за трьома спеціальностями – 014.03 Середня освіта (історія), 032 Історія та археологія, 033 Філософія (Аналітика суспільних процесів). Крім цього, у магістратурі студенти мали змогу обирати такі спеціалізації – “Українознавство”, “Правознавство”, “Суспільствознавство” та “Туризмознавство”.

Діє спеціалізована вчена рада по захисту докторських дисертацій Д 58.053.04, здійснюється навчання аспірантів й докторантів. Станом на 2017 р. на історичному факультеті навчалося 285 студентів.

Висновки. З часу відновлення у 1993 р. факультет змінював стандарти історичної освіти, перетворившись на сьогодні у потужний регіональний науково-освітній і методичний центр із підготовки нового покоління вчителів історії. Налагоджено співпрацю зі школами, ліцеями та гімназіями міста й області, Тернопільським обласним комунальним інститутом післядипломної педагогічної освіти, Малою академією наук. Викладачі факультету залучаються до читання лекцій, проведення конкурсів з історії і правознавства, наукових і виховних заходів тощо. Але головне – випускники факультету змінили підходи до викладання історії, посилили її роль у формуванні світогляду, патріотизму та високих громадянських цінностей української молоді.

Осмислюючи кожен рік історичного факультету, можна стверджувати успішність його освітньої і виховної місії – формування нової української еліти. Як співано в факультетському гімні, “історики продовжують політ незламної борні, святої слави”. Утім, як і в час створення, факультет спрямований у майбутнє, яке сьогодні бачиться у глобальному інформаційному й науково-освітньому просторі. Це вимагає від колективу відкритості для інновацій, а також, мобільності й динамічності у постійному пошуку відповідних часові освітніх технологій.

Змінюватися легко, так само як й іти в ногу з часом, лише за умови самоусвідомлення себе, збереженні в собі чіткої ціннісної ідентичності. Є всі підстави стверджувати, що викладацький колектив і студентство це все мають. “Дух історичного факультету”, як і раніше, спонукає йти “захоплено щодня за істиною, вперед до перемоги”...

Список використаних джерел

- А ви вмієте, 2001 – А ви вмієте дискутувати? // Історик. 2001. № 6. С. 3.
 “Агустіс”, 2001 – “Агустіс” // Історик. 2001. № 2. С. 3.
 Алексієвець, 2001 – Алексієвець М. Істфак – це наше майбутнє // Історик. 2001. № 3. С. 1.
 Алексієвець, 2003 – Алексієвець М. Історичний факультет: шляхом утвердження і визнання // Історик. 2003. № 4. С. 2.
 Алексієвець, 2003 – Алексієвець М. Історичний факультет: шляхом утвердження і визнання // Наукові записки ТДПУ. Серія: Історія / За ред. проф. М. Алексієвця. Тернопіль. 2003. Вип. 2. С. 3–7.
 Виховуємо еліту України, 2018 – Виховуємо еліту України: 25-річчя історичного факультету ТНПУ ім. В. Гнатюка. Валіон О. // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Тернопіль, 2018. Вип. 21. С. 323–333.
 Звіт про роботу деканату історичного факультету Тернопільського державного педагогічного інституту за 1994/1995 н. р. // Архів ТНПУ. Спр. 3029. Арк. 9.

- Звіт про роботу спеціалізованої вченої ради К 58.053.04 за період з 14 лютого 2014 – по 14 лютого 2016 р. // Архів ТНПУ.
- Звіт про роботу спеціалізованої вченої ради Д 58.053.04 за період з 11 липня 2016 – по 11 липня 2019 р. // Архів ТНПУ.
- Людина енергетики, 2017 – Людина енергетики добра, любові, мудрості (доктор історичних наук, професор ТНПУ ім. В. Гнатюка Микола Миронович Алексієвець). Біобібліографічний покажчик (2006–2016). Тернопіль, 2017. С. 8–14.
- Молодіжний олімп, 2001 – Молодіжний олімп (із громадсько-політичним акцентом) // Історик. 2001. № 2. С. 2.
- Наказ № 131 від 31.08.1993 Про створення нових та реорганізацію існуючих кафедр і факультетів інституту // Архів ТНПУ.
- Наказ № 144 від 13.09.1993 Про створення кафедри соціології і логіки // Архів ТНПУ.
- Наказ № 157 від 28.12.1994 Про реорганізацію кафедр на історичному факультеті // Архів ТНПУ.
- Наказ № 195 від 30.12.1993 Про перейменування кафедри української та зарубіжної культури // Архів ТНПУ.
- Наказ № 6 від 01.07.1997 р. Про створення Тернопільського державного педагогічного університету // Архів ТНПУ.
- Наказ № 92 від 31.08.1998 Про реорганізацію структурних підрозділів університету // Архів ТНПУ.
- Наказ № 95 від 08.07.1996 Про реорганізацію кафедр інженерно-педагогічного та історичного факультетів // Архів ТНПУ.
- Нехай здійсняться, 2001 – “Нехай здійсняться їхні мрії” // Історик. 2001. № 4. С. 4.
- Окаринський, 2017 – Окаринський В. Тернопіль: місто, люди, історія (від давнини до 1991 р.). 2017. 512 с.
- Петровський, 2017 – Петровський О. Усна історія: спогад про І. П. Герету // Перші геретівські читання. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (Тернопіль, 7 червня 2017 року). Тернопіль: ТОКІППО, 2017. Вип. 1. С. 8.
- Протокол № 1 засідання ради історичного факультету від 16.09.1993 // Архів ТНПУ. Спр. 2730. Арк. 1–7.
- Протокол № 1 засідання ради історичного факультету від 01.09.1995 // Архів ТНПУ. Спр. 3029. Арк. 1.
- Протокол № 5 засідання ради історичного факультету від 02.02.1995 // Архів ТНПУ. Спр. 2874. Арк. 55.
- Протокол № 5 засідання ради історичного факультету від 17.02.1998 // Архів ТНПУ. Спр. 3798. Арк. 12.
- Протокол № 4 засідання ради історичного факультету від 01.12.1999 // Архів ТНПУ. – Спр. 3798. – Арк. 41.
- Протокол № 6 засідання ради історичного факультету від 16.04.2002 // Архів ТНПУ. Спр. 4291. Арк. 23.
- Протокол № 1 засідання ради історичного факультету від 08.09.2004 // Архів ТНПУ. Спр. 4463. Арк. 1.
- Протокол № 1 засідання ради історичного факультету від 30.08.2006 // Архів ТНПУ. Спр. 4825. Арк. 3–6.
- Протокол № 1 засідання ради історичного факультету від 07.09.2010 // Архів ТНПУ. Спр. 5562. Арк. 3.
- Протокол № 10 засідання ради історичного факультету від 27.06.2013 // Архів ТНПУ. Спр. 5921. Арк. 32.
- Тернопілля: сторінки, 1995 – Тернопілля: сторінки історії / М. Алексієвець, М. Бармак, О. Бармак, М. Гришук та ін. Тернопіль, 1995. 163 с.
- Україна і світ, 1995 – Україна і світ. Історія: минуле і сучасне. Тематичний збірник студентів і аспірантів Тернопільського педагогічного інституту / За ред. проф. Алексієвця. Тернопіль, 1995. 158 с.
- Україна на шляху, 1996 – Україна на шляху до незалежності і демократії / Авт. кол. Тернопіль, 1996. 322 с.
- Українська історична, 2005 – Українська історична біографістика: забуте і невідоме / під ред. М. Алексієвця. У 2-х частинах. Тернопіль: Лілея, 2005.
- Фартушняк, 2003 – Фартушняк А. Роздуми ветерана істфаку // Історик. 2003. № 3. С. 5.
- Федорів, 2003 – Федорів І. Пишатися є чим! // Історик. 2003. № 4. С. 3.
- Федорів, 2012 – Федорів І. Тернопільська наукова школа історичної біографістики професора Миколи Алексієвця: етапи, здобутки і перспективи розвитку // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Вип. 10. Тернопіль, 2012. С. 61–71.

Федорів, 2015 – Федорів І. О. Дубровичанин Микола Алексієвець – український вчений-історик, громадський діяч, педагог // Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвець. Тернопіль, 2015. Вип. 16. У 2 ч. Ч. 1. С. 20–33.

XXI ст. – час новітніх, 2004 – XXI ст. – час новітніх технологій освіти // Історик. 2004. № 1. С. 2.

References

A vy vmiiete, 2001 – A vy vmiiete diskutuvaty? [Do you know how to discuss?] // Історик. 2001. № 6. С. 3. [in Ukrainian].

“Ahustis”, 2001 – “Ahustis” [“Agustis”] // Історик. 2001. № 2. С. 3. [in Ukrainian].

Aleksiiievets, 2001 – Aleksiiievets M. Istfak – tse nashe maibutnie [FH is our future] // Історик. 2001. № 3. С. 1. [in Ukrainian].

Aleksiiievets, 2003 – Aleksiiievets M. Istorychnyi fakultet: shliakhom utverdzhennia i vyznannia [Faculty of History: en route to consolidation and recognition] // Історик. 2003. № 4. С. 2. [in Ukrainian].

Aleksiiievets, 2003 – Aleksiiievets M. Istorychnyi fakultet: shliakhom utverdzhennia i vyznannia [Faculty of History: en route to consolidation and recognition] // Naukovi zapysky TDP. Serii: Istoriiia / Za red. prof. M. Aleksiiievtsia. Ternopil. 2003. Vyp. 2. S. 3–7. [in Ukrainian].

Vykhovuemo elitu Ukrainy, 2018 – Vykhovuemo elitu Ukrainy: 25-richchia istorychnoho fakultetu TNPU im. V. Hnatiuka. [We educate the elite of Ukraine: the 25th anniversary of the History department in Volodymyr Hnatiuk national pedagogical university in Ternopil] Valion O. // Ukraina–levropa–Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istoriiia, mizhnarodni vidnosyny / Hol. red. L. M. Aleksiiievets. Ternopil, 2018. Vyp. 21. S. 323–333. [in Ukrainian].

Zvit pro robotu dekanatu istorychnoho fakultetu Ternopilskoho derzhavnoho pedahohichnoho instytutu za 1994/1995 n. r. [Report on the work of the Dean's Office of the Faculty of History of Ternopil State Pedagogical Institute for 1994/1995 academic years] // Arkhiv TNPU. Spr. 3029. Ark. 9. [in Ukrainian].

Zvit pro robotu spetsializovanoi vchenoi rady K 58.053.04 za period z 14 liutoho 2014 – po 14 liutoho 2016 r. [Report on the work of the Specialized Scientific Council K 58.053.04 for the period from February 14, 2014 to February 14, 2016] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Zvit pro robotu spetsializovanoi vchenoi rady D 58.053.04 za period z 11 lypnia 2016 – po 11 lypnia 2019 r. [Report of the Specialized Academic Council D 58.053.04 for the period from July 11, 2016 to July 11, 2019] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Liudyna enerhetyky, 2017 – Liudyna enerhetyky dobra, liubovi, mudrosti (doktor istorychnykh nauk, profesor TNPU im. V. Hnatiuka Mykola Myronovych Aleksiiievets) [Man of energy of good, love, wisdom (Doctor of History, Professor of V. Hnatiuk TNPU Mykola Alexievets)]. Biobibliografichni pokazhchyk (2006–2016). Ternopil, 2017. S. 8–14. [in Ukrainian].

Molodizhnyi olimp, 2001 – Molodizhnyi olimp (iz hromadsko-politychnym aktsentom) [Youth Olympus (with socio-political emphasis)] // Історик. 2001. № 2. С. 2. [in Ukrainian].

Nakaz № 131 vid 31.08.1993 Pro stvorennia novykh ta reorganizatsiiu isnuivuchykh kafedr i fakultetiv instytutu [Order No. 131 of 31.08.1993 On the Establishment of New and Reorganization of the Existing Departments and Faculties of the Institute] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Nakaz № 144 vid 13.09.1993 Pro stvorennia kafedry sotsiologii i lohiky [Order No. 144 of 9/13/1993 On the Establishment of the Department of Sociology and Logic] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Nakaz № 157 vid 28.12.1994 Pro reorganizatsiiu kafedr na istorychnomu fakulteti [Order No. 157 of 28.12.1994 On the Reorganization of the Departments of the Faculty of History] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Nakaz № 195 vid 30.12.1993 Pro pereimenuvannia kafedry ukrainskoi ta zarubizhnoi kultury [Order No. 195 of December 30, 1993 On Renaming the Department of Ukrainian and Foreign Culture] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Nakaz № 6 vid 01.07.1997 r. Pro stvorennia Ternopilskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu [Order No. 6 of July 1, 1997 on the Establishment of Ternopil State Pedagogical University] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Nakaz № 92 vid 31.08.1998 Pro reorganizatsiiu strukturnykh pidrozdiliv universytetu [Order No. 92 of 31.08.1998 On the Reorganization of the Structural Subdivisions of the University] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Nakaz № 95 vid 08.07.1996 Pro reorganizatsiiu kafedr inzhenerno-pedahohichnoho ta istorychnoho fakultetiv [Order No. 95 of July 8, 1996 On the Reorganization of the Departments of the Faculty of Engineering, Pedagogy and History] // Arkhiv TNPU. [in Ukrainian].

Nekhai zdiisniatsia, 2001 – “Nekhai zdiisniatsia yikhni mrii” [“Let Their Dreams Come True”] // Історик. 2001. № 4. С. 4. [in Ukrainian].

Okarynskyi, 2017 – Okarynskyi V. Ternopil: misto, liudy, istoriia (vid davnyiny do 1991 r.) [Ternopil: the City,

People, History (from Antiquity to 1991)]. 2017. 512 s. [in Ukrainian].

Petrovskiy, 2017 – Petrovskiy O. Usna istoriia: spohad pro I. P. Heretu [Oral History: Memories of I.P. Gereta] // Pershi heretivski chytannia. Materialy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (Ternopil, 7 chervnia 2017 roku). Ternopil: TOKIPPO, 2017. Vyp. 1. S. 8. [in Ukrainian].

Protokol № 1. zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 16.09.1993 [Minutes No. 1 of the meeting of the Board of History Faculty of September 16, 1993] // Arkhiv TNPU. Spr. 2730. Ark. 1–7. [in Ukrainian].

Protokol № 1 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 01.09.1995 [Minutes No. 1 of the meeting of the Board of History Faculty of September 01, 1995] // Arkhiv TNPU. Spr. 3029. Ark. 1. [in Ukrainian].

Protokol № 5 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 02.02.1995 [Minutes No. 5 of the meeting of the Board of History Faculty of February 02, 1995] // Arkhiv TNPU. Spr. 2874. Ark. 55. [in Ukrainian].

Protokol № 5 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 17.02.1998 [Minutes No. 5 of the meeting of the Board of History Faculty of February 17, 1998] // Arkhiv TNPU. Spr. 3798. Ark. 12. [in Ukrainian].

Protokol № 4 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 01.12.1999 [Minutes No. 4 of the meeting of the Board of History Faculty of December 01, 1999] // Arkhiv TNPU. – Spr. 3798. – Ark. 41. [in Ukrainian].

Protokol № 6 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 16.04.2002 [Minutes No. 6 of the meeting of the Board of History Faculty of April 16, 2002] // Arkhiv TNPU. Spr. 4291. Ark. 23. [in Ukrainian].

Protokol № 1 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 08.09.2004 [Minutes No. 1 of the meeting of the Board of History Faculty of September 08, 2004] // Arkhiv TNPU. Spr. 4463. Ark. 1. [in Ukrainian].

Protokol № 1 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 30.08.2006 [Minutes No. 1 of the meeting of the Board of History Faculty of August 30, 2006] // Arkhiv TNPU. Spr. 4825. Ark. 3–6. [in Ukrainian].

Protokol № 1 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 07.09.2010 [Minutes No. 1 of the meeting of the Board of History Faculty of September 07, 2010] // Arkhiv TNPU. Spr. 5562. Ark. 3. [in Ukrainian].

Protokol № 10 zasidannia rady istorychnoho fakultetu vid 27.06.2013 [Minutes No. 10 of the meeting of the Board of History Faculty of June 27, 2013] // Arkhiv TNPU. Spr. 5921. Ark. 32. [in Ukrainian].

Ternopillia: storinky, 1995 – Ternopillia: storinky istorii [Ternopil Region: Pages of History] / M. Aleksiiievets, M. Barmak, O. Barmak, M. Hryshchuk ta in. Ternopil, 1995. 163 s. [in Ukrainian].

Ukraina i svit, 1995 – Ukraina i svit. Istorii: mynule i suchasne. Tematychnyi zbirnyk studentiv i aspirantiv Ternopils'koho pedahohichnoho instytutu [Ukraine and the World. History: Past and Present. Thematic compilation of students and graduate students of Ternopil Pedagogical Institute] / Za red. prof. Aleksiiievtsia. Ternopil, 1995. 158 s. [in Ukrainian].

Ukraina na shliakhu, 1996 – Ukraina na shliakhu do nezalezhnosti i demokratsii [Ukraine on the Road to Independence and Democracy] / Avt. kol. Ternopil, 1996. 322 s. [in Ukrainian].

Ukrainska istorychna, 2005 – Ukrainska istorychna biohrafistyka: zabute i nevidome [Ukrainian Historical Biography: Forgotten and Unknown] / pid red. M. Aleksiiievtsia. U 2-kh chastynakh. Ternopil: Lileia, 2005. [in Ukrainian].

Fartushniak, 2003 – Fartushniak A. Rozdumy veterana istfaku [FH veteran reflections] // Istoryk. 2003. № 3. S. 5. [in Ukrainian].

Fedoriv, 2003 – Fedoriv I. Pyshatysia ye chym! [Plenty of reasons to be proud!] // Istoryk. 2003. № 4. S. 3. [in Ukrainian].

Fedoriv, 2012 – Fedoriv I. Ternopilska naukova shkola istorychnoi biohrafistyky profesora Mykoly Aleksiiievtsia: etapy, zdobutky i perspektyvy rozvytku [Ternopil Scientific School of Historical Biography of Professor Mykola Alexiyevets: Stages, Achievements and Prospects for Development] // Ukraina–Yevropa–Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny / Hol. red. L. M. Aleksiiievets. Vyp. 10. Ternopil, 2012. S. 61–71. [in Ukrainian].

Fedoriv, 2015 – Fedoriv I. O. Dubrovychanyn Mykola Aleksiiievets – ukrainskyi vchenyi-istoryk, hromadskyi diiach, pedahoh [Dubrovitsa Resident Mykola Alexiyevets – Ukrainian Historian, Public Figure and Teacher] // Ukraina–Yevropa–Svit. Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Serii: Istorii, mizhnarodni vidnosyny / Hol. red. L. M. Aleksiiievets. Ternopil, 2015. Vyp. 16. U 2 ch. Ch. 1. S. 20–33. [in Ukrainian].

XXI st. – chas, 2004 – XXI st. – chas novitnikh tekhnolohii osvity [21st Century, the Time of the Ultimate Educational Technologies] // Istoryk. 2004. № 1. S. 2. [in Ukrainian].